

Доц. др Живорад Миленовић⁴⁰

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

**ОД АНТИЧКО-ГРЧКЕ И РИМСКЕ ДО ДИДАКТИЧКЕ
МИСЛИ У 21. ВЕКУ
ПРИКАЗ КЊИГЕ: РАЈЧЕВИЋ, П. (2012). ДИДАКТИЧКА
ХРЕСТОМАТИЈА. НОВИ САД: БУДУЋНОСТ.**

Дидактици као научној дисциплини и/или науци, углавном се замера да од старо-грчких и римских мислилаца и посебно од 17. века и Јана Амоса Коменског није напредовала, или је то чинила у недовољној мери, па је зато и неефикасна. Поред тога, у уџбеницима дидактике, углавном се сусрећу исти наставни садржаји: основни чиниоци наставе оличени у дидактичком троуглу који је то одавно престао бити, наставни принципи, наставне методе, наставна средства, наставни објекти, наставни план и програм, врсте наставе, задаци наставе, структура наставног часа која је превазишла поделу на уводни, главни и завршни део, проверавање и оцењивање чије се укидање све више заговара. Недовољан је и број целовитих и свеобухватних дела у којима су систематизоване све значајније информације и сазнања из области дидактике. До сада су објављене две *Педагошке хрестоматије*: Мата Заниновића (1985) и Бошка Влаховића и Драгутина Франковића (1985). У њима су углавном представљени педагози и њихова библиографија. Нису међутим представљени дидактичари и њихова дидактичка мисао.

Дидактичка хрестоматија Петра Рајчевића, осим предговора, састоји се из шест обимних целина. Обим текста је 446 страна, што са пописом литературе и белешкама о аутору, има укупно 454 страна. На крају је дат списак од 81 библиографске јединице које су коришћене и приказане у хрестоматији. У првом делу *Стари век, античко-грчка и римска дидактичка мисао и пракса* (стр. 21-50), представљени су Хесиод, Платон и Аристотел и њихова педагошка делатност. Представљен је и Марко Фабије Квинтилијан и његова делатност на образовању говорника, али и у области основне наставе, моралном лику учитеља, памћењу и излагању говора.

Други и трећи део хрестоматије приказује период образовања у Средњем веку (стр. 51-72 и 73-102), које је било под директним утицајем цркве и њеног учења. У другом делу, поред Еразма Ротердамског и Мишела де Монтења, представљене су и педагошке мисли св. Јована Златоустог и св.

⁴⁰zivorad.milenovic@pr.ac.rs

Саве. У трећем делу *Научни зачеци дидактичке мисли и теорије у средњем веку*, Петар Рајчевић целовито представља период Средњег века у коме је дете било схваћено као равноправна личност и према коме се поступало хуманије и боље него у претходним периодима. Тако поступајући, представио је период од Франсоа Рабла и Томаза Кампанеле до Џона Лока и његових *мисли о васпитању* представљених у параграфима од 157 до 205. Представио је и Јана Амоса Коменског творца модерне дидактике и још увек не превазиђеног *разредно-предметно-часовног* система наставе, који је своје дидактичке мисли изнео у делу *Велика дидактика*. Значајно простора у овом делу, посвећено једном од представника индивидуалне педагогије Жан-Жак Русоу, заговорнику идеје слободног и природног васпитања деце.

У четвртом делу, представљен је период модерне епохе научно утемељене дидактичке мисли у којој је и конституисан дидактички систем (стр. 103-116). У овом делу, представљена су мисли двојице значајних дидактичара тога времена: Хајнриха Песталогиија и Константина Димитријевича Ушинског. Приказана су и њихова најзначајнија дела. Дело Хајнриха Песталогиија *Како Гертруда учи своју децу*, у коме је приказан посебан приступ учењу деце и према „...три основне моћи од којих зависи целокупно људско сазнање: 1) из моћи о звуку од кога потиче способност говора; 2) из неодређене, чисто чулне моћи замишљања, одакле потиче свест о облику и 3) из одређене, али не више чисто чулне моћи замишљања, из које се мора извести свест о јединици а са њом и способност бројања и рачунања.“ (стр. 106-107). Још је значајније дело Константина Димитријевича Ушинског *Човек као предмет васпитања*, зато што је дете, још увек наразвијени човек, стављено у центар интересовања, а наведено је и да васпитање не зависи само од намерних, него и „...ненамерних утицаја: природа, породица, друштво, народ, његова религија његов језик, једном речи, природа и историја у најширем смислу ових обимних појмова.“ (стр. 110). При том је школа означена као институција која својим учењем и својим поретком, може вршити непосредан и јак утицај на његово васпитање.

Пето поглавље (стр. 117-130), приказује један кратак али изузетно значајан период с краја 19. и почетком 20. века. У овом периоду настали су многи педагошки правци и покрети, који су са мањим или већим интензитетом деловали у своје време све до средине 20. века, а неки од њих задржали су се у одређеној мери и до данашњих дана. Представљајући овај период, Петар Рајчевић је приказао Геограда Кершенштајнера и његово дело *Теорија образовања*. Представљени су и Адолф Феријер (*Активна школа*) и Едуард Клапаред (*Школа по мери*), који су својим учењем заправо поставили темељ многим каснијим реформама или барем покушајима реформе школства, без којих оне данас не би биле могуће.

Највише простора у *Дидактичкој хрестоматији*, посвећено је савременој дидактици (стр. 131-446). У овом делу хрестоматије, Петар

Рајчевић је обухватио све најзначајније представнике савремене дидактичке мисли у Европи и свету: Паула Фикера, Аугуста Витака, Карла Штекера, Цона Дјуија, Густава Шилиха, Бенцамина Блума, Паула Роџерса, али и представнике руске дидактичке мисли Јесипова, Гончарова и других. Обухватио је и сва најзначајнија имена из области дидактике у свим државама са геопростора некадашње Југославије: Војислава Бакића, Вићентија Ракића, Војислава Младеновића, Милана Јањушевића, Тихомира Продановића, Љубомира Крнете, Пера Шимлешу, Стипе Шувара, Николу Филиповића, Мата Заниновића, Ненада Сузића, Панту Стевића, Милана Баковљева, Славка Кркљуша, Јована Ђорђевића, Светозара Чановића, Живорада Цветковића, Надежду Шарановић Божановић, Недељка Трнавца, Љубицу Бакић Томић, Раденка Круља, Младена Вилотијевића, Љубицу Продановић, Душана Савићевића, Слбодана Василева, Радована Грандића, Владету Јеротића, Милана Матијевића, Стевана Крњајића, Ђорђа Лекића, Саита Качапора, Крстивоја Шпијуновића, Мирчету Даниловића, Велизара Недовића, Мару Ђукић, Мила Илића и Новака Лакету, који су значајно допринели развоју дидактике као науке и развоју нових врста наставе, увођењу иновација и нове наставне технологије и наставне технике. Поред тога, у складу са поновним увођењем верске наставе у школе, у овом делу хрестоматије, приказано је и учење св. владике Николаја, које је добра основа за развој васпитнообразовне ефикасности верске наставе у данашњим школама, што представља новину у односу на све радове сличне садржине, који су настали након Другог светског рата.

Дидактичка хрестоматија, резултат је дугогодишњег стваралачког рада Петра Рајчевића. Њена појава поклопила се са периодом реформе високог образовања у Србији. У условима студија по *Болоњском моделу*, када се настава из *Дидактике* изводи само у једном семестру, а студенти имају недовољно контакта са наставницима, „...преамбициозно би било и очекивати да студенти прочитају превише дидактичких књига“ (стр. 19). Стога *Дидактичка хрестоматија* пружа одлучну могућност студентима да се упознају са најзначајнијим садржајима шире дидактичке литературе и њеним ауторима, укључујући и најважније сфере њихових интересовања и научних оријентација, што им у будућем студирању а касније у настави и професионалном развоју значајно може користити. Полазећи од несумњиво великог значаја и доприноса развоју савремене дидактичке мисли, *Дидактичка хрестоматија* Петра Рајчевића се осим студентима учитељских и осталих наставничких факултета, што је у поднаслову хрестоматије и назначено, препоручује научницима и истраживачима у области Педагогије и Дидактике, васпитачима у предшколским установама, учитељима и наставницима који непосредно раде у школама свих нивоа, али и ширем читалачком кругу.